

'pagar' en v. 822 «*quitedes mil missas*», 'dejar un lugar' en v. 211 «*quitaremos el Reynado*» (també vv. 219, 392, 529 etc.); *quitarse* 'separar-se' en v. 2379 «*de uos me quiero quitar*». En les obres de Berceo (c. 1230-1255) ja té el sentit modern de 'treure (alguna cosa o algú del poder d'altri)': «yo nunca te *quité* valía de un grano / e tú me as *quitado* a mí un capellano» (*Milagros*, 229). Aquest sentit ja és molt usual en el S. XIV. Notem que els significats semblants es donen també en portuguès ja en el S. XIII: 1254 «*a vobis quito judicadas et quito vobis illud forum*» (citem de Cortesão); «tanto que me d'ant'ela *quitei*» (ed. Lang, v. 151), on significa 'separar-se d'un lloc'. En aquesta llengua l'adjectiu sembla ser postverbal: *quite* 'quiti, lliure' no es troba fins a mj. S. xv, i *quito* només al S. xvi, aviat antiquat (Moraes).

En it. ant. *quitare* «*far quitanza*» (S. XIV), *quito* «*libero, quieto*» (S. XIII), foren poc usats i molt probablement eren manlleus del francès. Tenien també sentit essencialment jurídic i des d'un principi l'anglès *quit* «*freed, released, discharged from*», al. *quitt*, neerl. *kwijt* (veg. Lerch, p. 645ss.):⁶ tots ells generalment s'han explicat com a manlleus del francès antic.

De fet, la família romànica de *quitar* i *quiti* també s'ha considerat, des d'un principi, irradiada des del francès: així Suchier, M.-L., *REW*, 6959; *FEW* II, 1477, n. 39, Bloch i Bloch-Wartburg.⁷ Aquesta opinió fou disputada per JCor. als articles respectius del *DCEC* i *DECH* com a ben poc fonamentada respecte del cast. (i port.) *quitar*, mot tan essencial d'aquest idioma, que ja a la primera meitat del S. XIII apareix molt més avançat semànticament que no pas el francès *quitter*. JCor. troba igualment inversemblant que fossin manlleus del francès el cat.-oc. *quitar*, ben antics i plenament arrelats en aquestes llengües, i fa constar, a més a més, que la *-i* del cat.-oc. *quiti* seria molt difícil d'explicar en un manlleu del francès. Conclou, doncs, que en totes les llengües romàniques de la Gàl·lia i Hispània el mot devia ser semi-cultisme autòcton.

La reducció irregular de *-ie-* a *-i-* va ocupar els romanistes des d'un principi, i amb aquest motiu s'ha discutit molt de si calia partir de *quietus* o *quietare*. Meyer-Lübke, *Gramm. Rom. Spr.* I, § 376 (i anteriorment G. Paris, *Rom.* XXI, 141) va opinar que el canvi devia produir-se en *quietare* per una etapa de *quiiare* per a donar el fr. ant. *quittier* per un desenvolupament paral·lel a *pietate* > *pitié*. Meyer-Lübke suposava normal el tancament de *-ie-* > *ié* en posició àtona, però recordem que *quietare* va donar el cast., port. i cat. *quedar* per via popular reduint el grup *ie* en *e*. És cert que la nostra explicació també accepta una etapa de *quiiar*, però com a segona etapa en l'evolució (veg. infra). Altrament, Meyer-Lübke considerava el fr. *quitter* una formació secundària de *quittier* com ho deixa entendre en *REW*, 6958, § 1, però la documentació disponible ens mostra que *aquiter* apareix en un dels textos literaris més antics, el *Pèlerinage* (c. 1060) i en el Roland (c. 1080), i *quiter* en text de c. 1150: *quittier* no podia ser origen de *quiter*.

Per aquesta raó, Baist (*Rom. Forsch.* XXIX, 320), que conceixia només l'exemple de *quettier* del doc. de 1346 citat per God., va oposar-se a l'explicació de Meyer-Lübke observant que *quiter* era més antic que *quittier*. Nosaltres ara sabem que *quittier* ja apareix en el *Tristan* de Béroul (fi S. XII), però això tampoc no altera el quadro de cronologia a favor de l'anterioritat de *quittier*. Lerch per la mateixa raó de cronologia i, a més, pensant a tort que *quiiare* no podia donar més que *quittier*, va concloure que la reducció *ie* > *i* devia produir-se en *quietus* i que *quiter* seria un derivat de l'adjectiu. No li va ocórrer que de *quiiare* es podia anar igualment a *quiter* < *quiiar* que a *quittier*. Lerch tampoc no va veure que la presència de *aquiter* i de l'adj. *quite* en els primers textos com el *Pèlerinage* i el Roland era una indicació que *quiter* era tan antic com *quite* essent segons tots els indicis la continuació directa de *quietare* (ben documentat com a mot jurídic a l'època pre-romànica i en la forma de *acquietare* en lleis angleses del S. IX o X), i per tant no importava en quina de les dues formes, l'adjectiu o el verb, s'hagués donat la reducció a *i* primerament: el cas és que un cop produït *ie* > *i*, sigui en el verb o en l'adjectiu, aquest vocalisme s'hauria estès a l'altre ben aviat.

En tot cas, Lerch, havent acceptat *quietus* com a punt de partida, va veure, ara amb més encert, que la reducció de *ie* > *i* es podia produir només tenint l'accent damunt la *i* com *quietus*. Va suggerir dues possibilitats: el mot, de caràcter savi, es pronunciarà amb *ky*, i no cal dir que en aquest cas el trasllat de l'accent a *i* i la reducció de *ie* > *i* haurien estat normal (però vegeu a més infra). Com a segona possibilitat Lerch va pensar que podia haver-hi trasllat de l'accent per ultracorrecció: la consciència que en un mot com *mulierem* l'accentuació com *mulierem* (en lloc de *mulierem*) era incorrecta, i a fi d'evitar-la hom diria *quie-tus*. Aquesta tesi va fer fortuna, car fou admesa per Wartburg (*FEW* II, 1475b) i després Bloch-Wartburg (s. v. *quitte*), on es diu que devia haver-hi «une accentuation hypercorrecte *quie-tus* (par réaction des milieux cultivés contre la prononciation vulgaire *pari-tem* au lieu de *parietem*) = d'où déjà en lat. médiéval *quitus*, *quitare*». L'oc. *quiti*, segons Lerch, seria com *meriti* (una variant de *merit* 'mèrit') explicable per la influència dels mots savis com *evangeli*, *breviari* (provinent d'un *-ium* originari); el mateix filòleg va suggerir a més que el fr. *quittier* deuria la seva *i* a l'oc. *quiti*.

Als articles respectius de *DCEC/DECH* (s. v. *quitar*, *quito*) s'assenyalen els punts flacs del raonament de Lerch. Una accentuació ultracorrectida *quie-tus* (per reacció contra el trasllat *parietem* > *pari-tem* del llatí vulgar) és en l'opinió de JCor. més enginyosa que convincent. De fet, no veiem com els juristes i els eclesiàstics de la baixa època podien reaccionar contra una tendència vulgar de segles enrera: l'home lletrat que sabia que *mulierem* es pronunciarà amb l'accent damunt la *i* no podia ser ignorant que *quietus* el tenia damunt la *e*. JCor. critica Lerch, a més, per haver plan-